

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

ЛЬВОВЧКІН Максим Олександрович - аспірант Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

УДК 334

В статті досліджено сутність державно-приватного партнерства, проаналізовано його складові елементи і сформульовано авторське визначення цієї економічної категорії.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, держава, приватний сектор, економічні відносини.

Постановка проблеми

Якісно нове управління економічними процесами неможливе без партнерства державних органів з представниками приватного бізнесу. Об'єднання потенціалів держави та бізнесу не тільки розширює можливості задоволення суспільних потреб, але й сприяє ефективному використанню матеріальних, фінансових та трудових ресурсів. Розвиток партнерських відносин між державою і бізнесом в Україні знаходиться на початковому етапі. В Україні практично відсутнє інституціональне середовище державно-приватного партнерства, створення якого можливе лише на основі всебічного вивчення діалектичного зв'язку бізнесу і держави, а також наукового обґрунтування сутності державно-приватного партнерства як економічної категорії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Теоретичні та практичні аспекти взаємодії приватного та державного секторів досліджуються як вітчизняними, так і зарубіжними економістами. Значні здобутки

у вивченні феномену державно-приватного партнерства містяться у наукових статтях та монографіях відомих зарубіжних вчених, зокрема, В.Г.Варнавського, Дж. Коммонса, Р.Кроуза, Д.Норта, Дж. Ходжоса та інших. Серед вітчизняних фахівців, які багато уваги приділяють дослідженню сутності державно-приватного партнерства, слід назвати Н.М.Бондар, Б.М.Данилишина, І.В.Запатрину, Г.П.Скляр, А.В.Мостепанюк, К.В.Павлюк, О.В.Попович, Л.І.Федулову та інших. Однак, як засвідчило опрацювання зарубіжної та вітчизняної економічної наукової літератури, серед науковців відсутнє єдине, загальновизнане розуміння сутності державно-приватного партнерства. Існує багато різних, часом протилежних за змістом, визначень цього поняття, що дає підстави говорити про незавершеність наукової дискусії стосовно розуміння сутності цього суспільного явища. Незавершеність зазначеної дискусії підтверджується також і відсутністю застосування єдиного терміну для позначення співпраці приватного сектору та держави. Для позначення такої співпраці у науковому обороті вживаються терміни «державно-приватне партнерство», «державно-приватне співробітництво», «приватно-державне партнерство», «суспільно-приватне партнерство», «публічно-приватне партнерство». З іншого боку, використання широко спектру термінів для позначення одного й того ж економічного явища свідчить також про недостатність теоретичних досліджень з вивчення його сутності.

Метою статті є дослідження основних підходів до визначення сутності та особливостей державно-приватного партнерства як економічного явища та надання авторського формулювання цього поняття.

Виклад основного матеріалу

Будь-яке дослідження передбачає чітку визначеність у термінології, яка застосовується для позначення явища, що планується до вивчення. Оскільки для позначення взаємодії держави та бізнесу застосовуються різні терміни, нашим першочерговим завданням є визначення словосполучення (терміну), яке найбільш чітко та однозначно характеризує цю взаємодію. У зарубіжній науковій літературі для позначення будь-якої взаємодії державної влади з бізнесом досить часто вживається термін «публічно-приватне партнерство» («public-private partnership») [1]. Однак нерідко цей термін застосовується лише для позначення реалізації спільних державно-бізнесових інфраструктурних та соціальних проєктів. В англійських виданнях для позначення взаємодії держави та бізнесу також вживаються терміни «державно-приватне партнерство» («state-private partnership») та приватно-публічне партнерство («private-public partnership»).

Оскільки слово «публічно» українцями більше вживається для позначення відкритості, доступності для людей, ніж для позначення цілісної сукупності людей, в українських реаліях для адекватного відображення сутності рівноправних взаємовідносин бізнесу та держави, на нашу думку, слід застосовувати словосполучення «державно-приватне партнерство». На відміну від терміну «приватно-державне партнерство», який, зокрема, використав Президент Росії В.Путін у своєму виступі на церемонії відкриття Міжнародного воєнно-технічного форуму «Армія 2015» для позначення співпраці держави та приватного бізнесу в оборонній галузі і в якому через поставлення слова «приватно» на перше місце виокремлюється роль бізнесу як головної складової, термін «державно-приватне партнерство» не надає ніяких переваг жодному з учасників партнерства, підкреслює їх рівність

у правах та обов'язках, оскільки у словосполученні слова «державно» та «приватне» розташовуються в алфавітному порядку [2]. Також не у повній мірі відображає сутність рівноправних взаємовідносин держави та бізнесу поширений у літературі термін «державно-приватне співробітництво». Зокрема, таке словосполучення для роз'яснення економічної сутності рівноправних зносин держави і бізнесу використовує Я.Овсянникова [3, с.62]. Слово «співробітництво» не є синонімом слова «партнерство». Слово «співробітництво» означає спільну з ким-небудь діяльність, спільну працю для досягнення мети. Воно є синонімом слова «співпраця». Слово «партнерство» означає спільну діяльність на рівних правах та зобов'язаннях, яка спрямована на досягнення спільної мети. Слова «партнерство» та «співробітництво» чітко розрізняються у міжнародній юриспруденції, зокрема в міжнародних угодах. Яскравим свідченням нетотожності слів «партнерство» та «співробітництво» є підписана 14 червня 1994 р. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [4].

Відсутність єдності у термінології позначається на чіткості розуміння сутності державно-приватного партнерства як економічного явища, виокремленні його найважливіших ознак та є одним із чинників появи різних підходів до тлумачення. Як показало дослідження, відсутність єдиного підходу щодо розуміння сутності державно-приватного партнерства простежується у визначеннях цього поняття як у широкому, так і вузькому значеннях. Так, на думку російського дослідника А.Власова, у широкому розумінні термін «державно-приватне партнерство» включає в себе всі форми кооперації між державою і приватним сектором, які знаходяться в полі між вирішенням завдань, що традиційно відносяться до компетенції держави, самою державою, з одного боку, та приватизацією – з іншого [5]. Інше поширене серед російських вчених широке трактування визначає державно-приватне партнерство як взаємовигідне середньострокове і довгострокове співробітництво між державою і бізнесом, що реалізуються в різних

формах (починаючи від контрактів на виконання робіт, акціонування і закінчуючи консультаціями держави і бізнес-асоціацій) і яке ставить за мету вирішення політичних і суспільно значимих завдань на національному, регіональному і місцевому рівнях [6].

Однак, з таким широким розумінням сутності державно-приватного партнерства незгідні К.В.Павлюк та С.М.Павлюк, які здійснили досить ґрунтовний аналіз існуючих підходів щодо визначення цієї економічної категорії і які вважають, що наведені вище визначення містять як дискусійні, так і помилкові положення [7, с.35]. Вони стверджують, що «помилково вважати, що державно-приватне партнерство – це будь-яка взаємодія держави та бізнесу, яка не потребує спеціального нормативного і організаційного забезпечення» [7, с.36]. Одночасно, за твердженням К.В.Павлюк та С.М.Павлюк, наведені вище визначення свідчать про те, що практично поза увагою дослідників залишається така форма взаємодії влади та бізнесу, як їхня конструктивна взаємодія у політичній сфері. На їх думку, багато проблем у сфері реалізації взаємних інтересів держави і бізнесу, зокрема питання низької інвестиційної привабливості того чи іншого сектору економіки, чи окремого інвестиційного проекту знаходяться не в економічній чи правовій площині, а в політичній [7, с.35]. Разом з тим, українська та світова практика свідчать про те, що втручання бізнесу у політику неминує веде до корупції. Тому, на наш погляд, твердження цих авторів про те, що держава на вищому політичному рівні має оголосити необхідність, можливість і готовність щодо розвитку такого політичного партнерства, є помилковим і таким, що спрямоване на легалізацію корупції.

Як показало дослідження, подібні надто загальні та нечіткі визначення державно-приватно партнерства досить часто можна зустріти як в українській, так і зарубіжній науковій та довідниковій літературі. Так, І.А.Брайловський, підбиваючи підсумок дослідження особливостей державно-приватного партнерства як інструменту задоволення суспільних потреб, роз'яснює, що під державно-приватним партнерством маються на увазі будь-які

офіційні відносини або домовленості на фіксований (строковий) період часу між державними і приватними учасниками [8, с.14]. Схожу точку зору висловлює і представник Світового банку Дж.Делмон, який вважає, що у широкому значенні державно-приватне партнерство означає будь-які контрактні або юридичні відносини між державними та приватними структурами з метою поліпшення або розширення інфраструктурних послуг [9, с.1-2].

Слід відзначити, що чіткі формулювання визначення поняття «державно-приватного партнерства» відсутні і у міжнародній практиці. Так, Комітет з наукової та технологічної політики Організації економічного співробітництва та розвитку розглядає державно-приватне партнерство як спосіб надання та фінансування державних послуг з використання капітальних активів, за якого ризики розподіляються між державою та бізнесом [10]. При цьому наголошується, що метою держави є якісне надання послуг, а приватних партнерів – отримання прибутку. У Європейському Союзі термін «державно-приватне партнерство» взагалі не визначений, що безпосередньо відзначається у пункті 1.1. «Публічно-приватне партнерство феномен» Зеленої книги ЄС про публічно-приватне партнерство та спільне законодавство про публічні контракти та концесії [11]. Відповідно до положень зазначеного пункту Зеленої книги у широкому сенсі державно-приватне партнерство є формою співробітництва між державними органами влади та світом бізнесу, що націлене на забезпечення фінансування, будівництва, відновлення, управління або обслуговування інфраструктури або надання послуг [11]. На думку авторів Зеленої книги, елементами, які зазвичай характеризують державно-приватне партнерство, є:

- відносно тривалий термін співробітництва, який охоплює взаємодію між державним і приватним партнером з різних сторін;
- метод фінансування проекту, зокрема у частині від приватного сектору, інколи може передбачати низку домовленостей між різними учасниками;
- важливість ролі економічних суб'єктів, які беруть участь на різних стадіях проекту

(проекування, завершення, введення у дію, фінансування);

- розподіл ризиків між державним партнером і приватним партнером, якому можуть передаватися усі ризики державного сектора [11].

Дослідження широкої концепції державно-приватного партнерства показало, що розуміння суті цього явища як форми співпраці держави та бізнесу для фінансування, будівництва, управління, утримання інфраструктури чи надання суспільних послуг є досить поширеним і серед українських економістів. До числа прихильників такої точки зору, зокрема, можна віднести В.Ю.Гарбариніну. На її думку, у сучасному розумінні партнерство державного і приватного секторів означає таку форму співпраці між державними органами влади та світом бізнесу, що має на меті забезпечити фінансування, будівництво, відновлення, управління або утримання інфраструктури чи надання суспільних послуг [12, с.46]. Підхід до розуміння сутності державно-приватного партнерства як удосконалення управління виключно матеріальними активами і об'єктами був жорстко розкритикований та визнаний К.В.Павлюк та С.М.Павлюк помилковим [7, с.41]. За такого підходу суть державно-приватного партнерства фактично зводиться виключно до удосконалення управління матеріальними активами держави та перекладання ризиків і витрачання коштів на приватний бізнес.

Досліджуючи сутність та роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави, К.В.Павлюк та С.М.Павлюк дійшли висновку, що в широкому розумінні трактування державно-приватного партнерства включає конструктивну взаємодію держави, приватного сектору, громадянських інститутів в економічній, політичній, соціальній, гуманітарній та інших сферах суспільної діяльності [7, с.46]. У зв'язку з цим вони наголошують, що державно-приватне партнерство можна розглядати як суспільно-приватне партнерство, визначаючи його як конструктивне співробітництво держави, суб'єктів підприємницької діяльності і громадянських інститутів в економічній, політичній, соціальній, гуманітарній

та інших сферах суспільної діяльності для реалізації суспільно значимих проєктів на засадах пріоритетності інтересів держави, її політичної підтримки, консолідації ресурсів сторін, ефективного розподілу ризиків між ними, рівноправності і прозорості відносин для забезпечення поступального розвитку суспільства [7, с.46]. На нашу думку, зазначене визначення також має недоліки. Окрім розкритикованого нами положення щодо взаємодії державної влади та бізнесу у політичній сфері, інший недолік полягає у наданні пріоритетності інтересам держави. За умов домінування інтересів держави над інтересами приватного бізнесу не можна говорити про рівноправність у взаєминах сторін, а отже про партнерство. Крім того, взаємодія держави та приватного сектору не завжди має конструктивний характер. На практиці вона має досить чимало недоліків, усунення яких є одним із шляхів підвищення ефективності державно-приватного партнерства.

Разом з тим слід відзначити, що викладена К.В.Павлюк та С.М.Павлюк точка зору є досить поширеною в українському науковому середовищі. У дещо модифікованому вигляді вона відображена у широкому трактуванні поняття «державно-приватне партнерство», яке міститься в українській Вікіпедії. На думку авторів Вікіпедії, у широкому трактуванні поняття «державно-приватного партнерства» охоплює не тільки конструктивну взаємодію влади та бізнесу в економіці, але й у політиці, культурі, науці та інших сферах [13].

В українській економічній літературі існує думка, що у широкому розумінні поняття «державно-приватне партнерство» визначається у законодавстві певної країни. Прихильником такого підходу, зокрема, є О.В.Сідуняк. Вивчаючи практику застосування механізмів державно-приватного партнерства у різних країнах, О.Сідуняк дійшов висновку, що у широкому розумінні поняття «державно-приватне партнерство», зазвичай, зазначається у законодавстві певної країни, де вказуються учасники, підстави та норми, згідно з якими здійснюється угода [14, с.48]. Як приклад втілення зазначеного підходу О.Сідуняк наводить

визначення «державно-приватного партнерства», наведене у Законі України «Про державно-приватне партнерство». Відповідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство» державно-приватне партнерство – це «співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами» [15]. Тобто згідно з цим визначенням державно-приватним партнерством визнається співробітництво між державними або місцевими органами влади та недержавними юридичними особами або фізичними особами-підприємцями. Закон не передбачає можливості участі у державно-приватному партнерстві на боці приватного партнера державних підприємств та підприємств, у яких є державна частка. Не охоплюється зазначеним визначенням також співпраця українських приватних підприємств з іноземними організаціями та підприємствами, створеними в Україні урядами інших держав. Закон виділяє чотири ознаки державно-приватного партнерства: довга тривалість відносин, забезпечення вищих техніко-економічних показників ефективності діяльності, передача приватному партнеру частини ризиків, внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства.

Серед вчених-економістів також зустрічається точка зору, що державно-приватне партнерство – це суспільний інститут, який включає сукупність формальних і неформальних правил, у рамках яких з метою задоволення суспільних потреб здійснюється спільна діяльність державних органів влади і приватного сектору на основі набору альтернатив поведінки. Такої точки зору, зокрема, дотримується О.М.Полякова, яка акцентувала свою увагу на дослідження проблем становлення державно-приватного партнерства в Україні [16, с.318].

Ще більша диференціація поглядів на сутність державно-приватного партнерства простежується при зосередженні науковців на вузькому його розумінні. Так, на думку К.В.Павлюк та С.М.Павлюк, державно-приватне партнерство у вузькому сенсі описує довгострокове, що регулюється договором, співробітництво між державним і приватним сектором з метою виконання суспільних завдань, яке охоплює весь життєвий цикл відповідного проекту: від планування до експлуатації, включаючи технічне обслуговування [7, с.42]. Тобто згідно з цим визначенням сутність державно-приватного партнерства фактично зводиться до довгострокового договору між державним та приватним секторами з приводу виконання суспільного проекту.

Поширеною є точка зору, що у вузькому змісті державно-приватне партнерство є механізмом економічної політики держави, який дозволяє залучати позабюджетні джерела фінансування, а також інтелектуальні, технологічні, управлінські й інші ресурси приватного сектора до вирішення суспільно-важливих інвестиційних завдань. Таке вузьке розуміння, зокрема, поділяє І.А.Брайловський [8, с.12]. Подібне розуміння державно-приватного партнерства наводиться і у російській Вікіпедії. Державно-приватне партнерство – система відносин між державним та приватним партнерами, при реалізації яких ресурси обох партнерів об'єднуються з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагород (відшкодувань) між ними, для взаємовигідної співпраці на довгостроковій основі у створенні (відновленні) нових та/або модернізації (реконструкції) існуючих об'єктів, які потребують залучення інвестицій, та у користуванні (експлуатації) такими об'єктами [17].

Досить часто вузьке розуміння державно-приватного партнерства пов'язують з реалізацією проектів у соціальній сфері. Одним із прихильників такої точки зору є А.В.Сидуняк, на думку якого, у вузькому розумінні поняття «державно-приватне партнерство» – це взаємодія бізнесу і влади з метою реалізації проектів, що здійснюють вплив на соціальну сферу [14, с.48].

Існує також думка, що економічна сутність державно-приватного партнерства проявляється у різних аспектах. Так, Я.Овсяннікова, вивчаючи форми участі держави у проєктному фінансуванні, виділила чотири аспекти, у яких проявляється сутність державно-приватного партнерства. По-перше, державно-приватне партнерство – це засіб залучення приватного сектору до надання суспільних послуг (у сфері транспорту, міського господарства, освіти, охорони здоров'я тощо). Приватний капітал забезпечує підприємницьку ініціативу, управління комерційними ризиками, економію витрат і більш короткі строки реалізації проєкту. По-друге, державно-приватне партнерство виступає частиною заходів державного регулювання з метою реалізації промислової політики, стимулювання інноваційної активності, залучення інвестицій у розвиток інфраструктури і соціальну сферу. По-третє, державно-приватне партнерство є інструментом залучення приватної ініціативи та інвестицій при збереженні державного контролю над активами, такими як надра, об'єкти інфраструктури, підприємства, що мають особливе державне значення тощо. По-четверте, для державно-приватного співробітництва притаманний етико-економічний аспект [3, с.63].

У науковій літературі широко поширеною є думка, що державно-приватне партнерство – це форма юридичного контракту. Досить повно ця точка зору відображена у визначенні державно-приватного партнерства, сформульованого О.І.Дідченко та С.А.Москаленко, що сконцентрували свою увагу на дослідженні законодавчої бази його впровадження. Згідно з їх розумінням державно-приватне партнерство – це форма юридичного контракту між державним сектором і приватним сектором, який передбачає нові інвестиції приватного підприємця (гроші, технологія, досвід/час, репутація, і т.п.) і який переводить ключові ризики в приватний сектор (проєкт, будівництво, експлуатація, і т.п.), при якому платежі здійснюються в обмін на виконану роботу, з метою надання послуги, яка традиційно забезпечується державним сектором [18, с.49]. На нашу думку, розуміння сут-

ності державно-приватного партнерства як форми юридичного контракту є наслідком концентрації уваги дослідників на аналізі правових, а не економічних аспектів цього явища. Такий підхід звужує перспективи розвитку форм державно-приватного партнерства. Вивчення поширених на практиці та описаних в економічній літературі форм державно-приватного партнерства показало, що вони змінюються залежно від сфер застосування, тривалості співпраці, складу учасників, особливостей розподілу ризиків, організаційно-правового механізму тощо. Досліджуючи форми державно-приватного партнерства, окремі дослідники поряд з традиційними його формами, що реалізуються через укладання юридичних угод, виділяють форми державно-приватного партнерства, що не потребують укладання юридичних угод. Так, В.І.Павлов та О.О.Ляхович, вивчаючи особливості форм державно-приватного партнерства в інноваційній сфері, крім традиційних (контрактних та концесійних) форм, які ґрунтуються на укладанні відповідних договорів, розрізняють нові нетрадиційні (непрямі та інституційні) форми державно-приватного партнерства, які не потребують укладання договору і до яких, зокрема, віднесено співпрацю держави та бізнесу в інноваційній сфері через механізми пільгового оподаткування та інноваційні структури (венчурні фонди, технопарки, бізнес-інкубатори, особливі економічні) [19, с.59-64].

Деякі науковці розуміють державно-приватне партнерство як сукупність різних механізмів. Такого погляду, зокрема, дотримується В.Ю.Гарбариніна. Акцентуючи свою увагу на дослідженні основних принципів впровадження державно-приватного партнерства, В.Ю.Гарбариніна визначає його як комплекс правових, організаційно-економічних, інституціональних та фінансових механізмів, які забезпечують взаємодію державного і приватного секторів з метою активізації та поширення інноваційно-інвестиційних процесів у країні та покращення надання суспільно важливих послуг для населення [12, с.46].

Співставлення трактовок державно-приватного партнерства у широкому та вузько-

му значенні дає підстави стверджувати, що між ними не існує суттєвих відмінностей. І в широкому, і у вузькому розумінні державно-приватне партнерство відображає партнерські відносини, у які вступає держава з приватним сектором для задоволення суспільних потреб. Відмінності зводяться до деталізації рівня партнерської співпраці. У широкому значенні державно-приватне партнерство трактується як співпраця держави та бізнесу з метою розв'язання стратегічних завдань на загальнодержавному або місцевому рівнях, а у вузькому значенні воно розглядається як засіб, інструмент реалізації конкретних проєктів у галузі виробництва та соціальної інфраструктури.

Зважаючи на велику кількість тлумачень поняття «державно-приватне партнерство», у науковій літературі зустрічаються також спроби їх групування за спільними ознаками та об'єднання різних за суттю підходів у єдиному узагальненому визначенні. У цьому контексті, на нашу думку, заслуговують на увагу результати дослідження М.Ю.Маісурадзе, який на підставі вивчення різних тлумачень розрізняє організаційний, фінансовий, цільовий, та політичний підходи до визначення державно-приватного партнерства [20, с.109]. Згідно з організаційним підходом державно-приватне партнерство є системою організаційних відносин між державним і приватним секторами в рамках договірних відносин; фінансовий підхід передбачає, що державно-приватне партнерство на основі спільного фінансування дозволяє зменшити витрати державного партнера за рахунок приватних партнерів та підвищити якість виробленої продукції і наданих послуг; цільовий підхід розглядає державно-приватне партнерство як інструмент розвитку, що передбачає реалізацію цільових програм у суспільно значущих сферах; політичний підхід розглядає державно-приватне партнерство як інструмент вирішення політичних завдань. Спираючись на результати дослідження зазначених підходів, М.Ю.Маісурадзе поділяє характерні риси державно-приватного партнерства на загальні та специфічні. На його думку, до загальних ознак

належать: співробітництво суб'єктів різних секторів економіки; учасниками державно-приватного партнерства завжди є суб'єкти державного і приватного секторів економіки; у тимчасовому аспекті державно-приватне партнерство відрізняється середньостроковим або довгостроковим і формалізованим характером; результатом державно-приватного партнерства є конкретні товари або послуги суспільного характеру [20, с.110]. Специфічні ознаки, за твердженням М.Ю.Маісурадзе, включають природу фінансових відносин, характер розподілу ризиків і результатів діяльності, перелік суб'єктів та учасників відносин [20, с.110]. На підставі врахування особливостей вищезазначених підходів та виділених характерних рис М.Ю.Маісурадзе запропонував власне узагальнене визначення державно-приватного партнерства. Відповідно до сформульованого М.Ю.Маісурадзе визначення «державно-приватне партнерство є взаємовигідним співробітництвом між державою Україна, Автономною Республікою Крим та територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та суб'єктами підприємницької діяльності, крім державних та комунальних підприємств, а також іншими організаціями, що функціонують відповідно до чинного законодавства, (приватні партнери) у соціально-економічній сфері, спрямоване на реалізацію важливих соціально-економічних проєктів на принципах пріоритетності інтересів державних партнерів, їхньої політичної й економічної підтримки, об'єднання ресурсів сторін, справедливого розподілу ризиків між ними, рівноправності і прозорості відносин на договірній основі або шляхом створення юридичної особи, або іншим шляхом відповідно до чинного законодавства, з метою досягання кращих результатів функціонування та/або підвищення якості виробленої продукції (товарів) робіт, що виконуються (послуг, що надаються), та/або отримання прибутку, та/або досягнення іншого неекономічного ефекту відповідно до вимог чинного законодавства» [20, с.110]. Фактично у

цьому формулюванні поєднано визначення державно-приватного партнерства з Закону України «Про державно-приватне партнерство», положення із визначення К.В.Павлюка стосовно пріоритетності інтересів держави, розподілу ризиків, консолідації ресурсів, положення з роз'яснень Комітету з наукової та технологічної політики Організації економічного співробітництва та розвитку щодо якісного надання послуг та отримання прибутку.

Підводячи підсумки аналізу існуючих підходів щодо розуміння сутності державно-приватного партнерства, можемо констатувати різноманіття його визначень як у широкому, так і вузькому значенні. Державно-приватне партнерство розглядається вченими-економістами як співробітництво, механізм, сукупність механізмів, форма юридичного контракту, інститут, засіб, спосіб надання та фінансування послуг. Наявність різних концептуальних підходів щодо визначення сутності державно-приватного партнерства, з одного боку, пов'язана з великою різноманітністю його форм, а з іншого – з різницею у цілях дослідників, які вони ставлять при вивченні цього явища. Зважаючи на значні концептуальні відмінності у підходах щодо розуміння сутності державно-приватного партнерства, деякі дослідники намагаються виділити спільні, характерні для більшості визначень цього поняття, ознаки. Так, Д.В.Попович, досліджуючи концесію як форму державно-приватного партнерства, дійшов висновку, що об'єднуючим елементом відмінних підходів є співпраця державних інституцій та приватного сектора з метою задоволення суспільних потреб [21, с.50]. Схожу думку висловлює і В.Ю.Гарбариніна. Проаналізувавши сутність державно-приватного партнерства у контексті сучасних дослідницьких підходів, вона стверджує, що, незважаючи на відмінності у формулюваннях, усі визначення мають спільний елемент. Таким елементом, на її думку, є розуміння взаємодії (співпраці) державної влади та приватного сектора для забезпечення суспільних потреб [12, с.48]. На думку іншого дослідника І.А.Брайловського, основною ознакою досліджуваної економічної категорії «держав-

но-приватне партнерство» є розподіл ризиків між державою і приватним сектором [8, с.13].

Узагальнення існуючих у науковій літературі підходів щодо трактування сутності державно-приватного партнерства з погляду економічної теорії дає можливість виділити три найхарактерніші складові елементи (ознаки) цієї економічної категорії.

Головною ознакою державно-приватного партнерства є те, що його суб'єктами (учасниками), з одного боку, є держава в особі уповноважених державних органів, а з іншого – приватні підприємства та/або їх об'єднання, які взаємодіють з метою задоволення суспільних потреб.

Іншою, притаманною виключно для державно-приватного партнерства, ознакою є наявність особливої форми взаємодії державної та приватної власності, найважливіша риса якої полягає у партнерському (рівноправному) характері взаємовідносин, що виключає домінування економічних інтересів жодного з учасників такого партнерства. Партнерські відносини реалізуються шляхом перерозподілу прав власності. Ми вважаємо цю ознаку однією з найважливіших, незважаючи на те, що в окремих наукових публікаціях зустрічається думка про помилковість тези стосовно рівноправності держави та бізнесу як партнерів. Таку точку зору, зокрема, висловлює Н.В.Петришина, яка стверджує, що сумнівним є твердження про паритетність та рівноправність представлених партнерів – держави і бізнесу [22, с.128]. У якості доказу правильності своєї позиції Н.В.Петришина наводить вітчизняну дійсність, коли держава не виступає виразником суспільних потреб, а представляє інтереси пануючих в економіці фінансово-промислових груп. Дійсно, дуже важко заперечувати такі факти з вітчизняної практики. На наш погляд, якщо при укладанні договору про державно-приватне партнерство враховуються прямо або опосередковано через корупційні дії лише інтереси однієї зі сторін (держави або бізнесу), то таку угоду не можна вважати угодою про державно-приватне партнерство.

Ще одна вагома ознака досліджуваної економічної категорії полягає у мінімізації ризиків діяльності за рахунок оптимального перерозподілу управління ними між державою та бізнесом з метою забезпечення ефективного управління власністю.

З урахуванням результатів проведеного дослідження теоретичних поглядів на сутність державно-приватного партнерства, виділених його найхарактерніших ознак, з точки зору економічної теорії, можна запропонувати таке визначення цього поняття: державно-приватне партнерство – це система економічних відносин, що відображають взаємовигідну, рівноправну взаємодію державної та приватної власності з метою прибуткового її використання за рахунок мінімізації ризиків діяльності та ефективного використання усіх наявних ресурсів для задоволення суспільних потреб. На відміну від інших визначень, у яких увага головним чином акцентується на формі прояву (формі юридичного контракту, формі засобу залучення приватного сектора до надання суспільних послуг, формі механізму фінансування та залучення нових інвестицій тощо), ніж на змісті взаємодії, запропоноване розуміння державно-приватного партнерства як системи відносин відображає якісний, стійкий зв'язок, який кожного разу проявляється за партнерства держави та бізнесу в економічній діяльності. Разом з тим запропоноване визначення є лише однією із спроб наближення до розкриття справжньої суті взаємозв'язків, що виникають між державою та бізнесом за державно-приватного партнерства.

Висновки

Поява значної кількості трактувань поняття «державно-приватне партнерство» є наслідком відсутності сталої вітчизняної практики партнерських зносин держави та бізнесу в економічній діяльності. Усі спроби обґрунтувати сутність цієї економічної категорії без дослідження особливостей прояву державно-приватного партнерства як економічного явища на практиці мають вади. З цієї причини недосконалим є і запропоноване нами визначення. Однак, ми переконані, що розширення практики

державно-приватного партнерства в Україні створить умови для всебічного його вивчення, за результатами якого наука ще більше наблизиться до розуміння справжньої суті цього явища. Розширення практики державно-приватного партнерства вимагатиме досліджень щодо підвищення його ефективності. У зв'язку з цим, потребуватиме системного бачення формування основних засад розвитку державно-приватного партнерства в Україні. Необхідним для розширення практики державно-приватного партнерства є також пошук та обґрунтування його найоптимальніших форм.

Література

1. Definition of "Public-Private Partnership" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.investopedia.com>
2. Выступление на церемонии открытия Международного военно-технического форума «Армия-2015» 16 июня 2015. Президент России. Стенограммы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kremlin.ru/president: transcripts>
3. Овсянникова Я. Форми участі держави у проектному фінансуванні на основі розвитку державно-приватного партнерства // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Випуск 123, 2011, с. 62-65.
4. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon4.rada.gov.ua>
5. Власов А. «Особый путь Петербурга в сфере государственно-частного партнерства». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.knokir.ru/article.html?id=3772>
6. Государственно-частное партнерство как форма отношений власти и бизнеса в России [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.lobbying.ru/print.php?article_id=2359
7. Павлюк К.В., Павлюк С.М. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави // Наукові праці КНТУ. Економічні науки, 2010, вип. 17, с.35-45.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено сутність державно-приватного партнерства, проаналізовано його складові елементи та сформульовано авторське визначення цієї економічної категорії.

SUMMARY

The research paper studies the essence of state and private partnership; its components are analyzed; and the author's definition of this economic category is worded.

8.Брайлівський І. А. Державно-приватне партнерство як інструмент задоволення суспільних потреб // Наукові записки. Серія «Економіка», с.11-14

9.Делмон Дж. Государственно-частное партнерство в инфраструктуре: практическое руководство для органов государственной власти. –Астана: ИЦ «Апельсин», 2010. – 250с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ppiaf.org/sires/ppiaf.org/files/publication/Jeft%20Delmon_PPP_russian.pdf

10.From Lessons to Principle for the use of Public-Private Partnerships/ -[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/gov/budgeting/48144872/pdf>

11.Green Paper on public-private partnerships and Community law on public contracts and concessions/*COM/2004/0327 final*/ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://EUR-lex.europa.eu/legal>

12.Гарбариніна В.Ю. Сутність і принципи впровадження державно-приватного партнерства в Україні. // Актуальні проблеми державного управління 2014, № 2(46) /2014, с.43-48.

13.Державно-приватне партнерство в Україні. – Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.m.wikipedia.org>

14.Сідуняк О.В. Державно-приватне партнерство: сутність, досвід та можливості використання у соціальній сфері // Економічна теорія та історія економічної думки. Випуск І (53), 2014, с.46-52.

15.Закон України «Про державно-приватне партнерство» // «Відомості Верховної

Ради України». – 2010.- № 40. – Ст..524 (Зі змінами та доповненнями).

16.Полякова О.М. Державно-приватне партнерство в Україні: проблеми становлення // Коммунальное хозяйство городов: Научно-технический сборник. – К.: Техніка, 2009.- № 87. – С.317-322

17.Понятие государственно-частного партнерства. – Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.m.wikipedia.org>

18.Дідченко О.І., Москаленко С.А. Державно-приватне партнерство: сутність, законодавство, закордонний досвід // Економічний вісник запорізької державної інженерної академії, 2009.- випуск № 2. – С.48-54

19.Павлов В.І., Ляхович О.О. Особливості форм державно-приватного партнерства в інноваційній сфері // Інвестиційна та інноваційна діяльність, 2009.- С.57-65

20. Дерябина М.А. Теоретические и практические проблемы государственно-частного партнерства [Електронний ресурс] / М.А. Дерябина. – Режим доступу: <http://www.imeri-eurasia.ru/baner/docladD.doc>

21.Попович Д.В. Концесія як форма державно-приватного партнерства: сутність, переваги і недоліки застосування // «Економіка: реалії часу», Збірник наукових праць. – 2015.- №1(17) – С. 49-53

22.Петришина Н.В. Проблеми державно-приватного партнерства в Україні//“ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНО-ГО УПРАВЛІННЯ”: Збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 40 – С.127-134